

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum mulieres mortaliter peccent in superfluo ornatu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Supra Quaestione 169. Articulum secundum.
In ar. 2. eiusdem q. 169 dubia multa occurrunt circa mulie-
rum ornatu. Primum circa ipsam, quatenus est prouocatiuus
ad lasciuam. Et iuxta hoc in quoniam uertitur, An ornatu, p-
uocatiuus ad lasciuam ex sola intentione in hac specie reponat,
an etiam ex ipsa qua-
litate operis. Et est
ratio dubij, quia in
litera ex sola inten-
tione ornatu mulie-
bris ponitur peccat-
um mortale ob prouo-
cationem ad lasciu-
nam. Constat aut-
tem, quod prouoca-
ri ad lasciuam,
est actus ex suo ge-
nere mortalis. In op-
positum autem est,
quod ornatu aliquis
secundum se dicitur
prouocatiuus ad las-
ciuam, ut cum ste-
dunt totum peccus
mulieres, & uiri for-
mam pudendorum.
¶ Secundum dubiu
est circa ornatu ut
excedit limites con-
suetudinis, quantum
ex hac parte illicitus
sit. Et est ratio dubij,
quia uidetur adinuen-
tio nouarum forma-
rum, seu figurarum
in uestibus & huius-
modi, mortale peccatum:
sicut uolare consuetudine
uoluerat lem distincti
habitus uirorum a mulieribus.
Conuincendo quippe
legis vim habet, & in foro
conscientiae ligat. Deserit
quoque secum damna multa
huiusmodi nouitas, dum
coguntur alij ad nouos sumptus,
adeo ut boni nobiles in
paupertatem in ea deueniant.
In oppositum autem est,
quia huiusmodi nouitates
ad uanitatem uix spectant:
uana autem non sunt mor-
talia, sed uenialia ex suo
genere.
¶ Tertium dubium est
circa ornatu, ut est fucatorius.
An, si certe ratione constet,
uel solum opinatiue, quod
nisi superaddatur aliqua
circumstantia peccati
mortalis, puta, propter
luxuriam, aut contemptum
Dei &c non est peccatum
mortale. Et est ratio dubij,
quia quibusdam uidetur
oppositum, & in litera
ratio nulla uidetur
haberi.
¶ Quartum dubium est
circa ornatu mulierum, ut
est pretiosus, an debeat
intelligi uirtute pretiosus
absolue, puta, quia au-
reus & gemmaus: uel
respectiue, puta, quod licet
in se sit pretiosus, tamen
mulieri non est pretiosus.
Et ratio dubij est,
quia communiter intelligitur
respectiue. A principibus
tamen Apostolorum 1. Petri
3. & 1. ad Timotheum 2.
expresse inhihetur ornatu
mulierum aureus. Si enim
non absolute pensaretur,
non uirtute aliter mulieribus
inhihetur.
¶ Quintum dubium est
circa ornatu uanu, an
impudenter mala inde
sequentia ornati se. Et est
ratio dubij, quia hinc
apparet quod ipsi
impudenter, quia dat
operam rei illicitae. inde
apparet quod non est
impudenter, quia sequeretur
hoc absurdum, quod
mulier ob ueniale peccatum
ex suo genere, peccaret
mortaliter sine alia
sua culpa. Patet sequela:
quia si inde ab alijs
cogitaretur, ipsa sine alia
est culpa, & tamen illi
peccata illorum imputa-
rentur, quae sunt mortalia.
¶ Sextum dubium est
circa ornatu clericorum
ac religiosorum, an peccent
mortaliter mutantes, aut
violantes habitum suum.
Et ratio potissima dubij
est, quia uisus habet
oppositum eorum quae
legibus sancita sunt.
Videmus clericos cum
coma, cum sericis indumentis,
& in ornamentis mularum
excedentes dominos
temporales.
¶ Ad horum euiden-
tiam sciendum est, quod
exterior apparatus ad
tria secundum rectam
rationem ordinatur. Primum,
ad fomentum corporis,
& hoc est necessitatis,
& propterea Deus fecit
primis parentibus tunicas.
Secundum, ad honestatem,
& hoc est necessitatis
ex parte anime, sicut
primum ex parte corporis.
Turpe enim est rationali
animali pudenda manifesta
deserere, ut naturalis
erubescencia restatur:
& propterea primi
parentes fecerunt sibi
perizonia, prius prouidentes
anime quam corpori.
Tertium, ad ornatu
uel honoris, uel pulchritudinis:
& ornatu quidem
honoris, licet omnino
coris non sit, quoniam
mortui mun-

Lib. 4. Ethic. 6. 7. 10. 5.

Opusc. 57. c. 8. Et la. 1. fi. et 1. cor. 7. 1 ca. 7.

ARTICVLVS II.

Utrum ornatu mulierum sit sine peccato.

AD SECUNDVM sic proceditur. **V**t quod ornatu mulierum non sit sine peccato mortali. Omne enim quod est contra preceptum diuinae legis, est peccatum mortale: sed ornatu mulierum est contra preceptum diuinae legis. dicit enim 1. Petri 3. Quatum, scilicet mulierum sit non extrinsecus capillatura aut circundatio aurium, aut indumenti uelimentorum cultus. Vbi di-

do ab huius ornatu cura sine ex-
munisterij omnibus cois est. Est
vt deceperit ut iuxta illam
Hoc autem recta ratio dicitur, ut
rabuliter procedat in hac
cit gl. * Cyprianus. Serico & pura
indute, Christum sicut
inducere non possunt. Aureo
margaritis adornate & moni-
bus, ornamenta mentis & cor-
poris perdidit: sed hoc non
fit nisi per peccatum mortale.
ergo ornatu mulierum non potest
esse sine peccato mortali.
¶ 2. Prater Cyprianus dicit in li-
bro * de habitu uirginum.
Non uirgines tantum, aut ui-
duas, sed & nuptas puo, etiam
omnes omnino feminas
admonendas, quod opus Dei,
& facturam eius, & pluma,
adulterare nullo modo debet
adhibito lauo colore, uel nigro
pulvere, uel rubore, aut
quolibet lineamenta naua
corrupte medicamine, & pro-
flea * subdit: Manus Deo ini-
mauit, reformare contentum.

uenit ergo maxime mulieribus ornatu
tur & c. et omni s. imitari naturam, &
natura est prouocatiua ad in-
natus mulieribus secundum se
tiam, seu lasciuam, pro quanto
nem apparentem. Verum quia
magis mulieribus pulchritudo
na est ad concupiscendum
omnis naturalis: pulchritudo
dam se est omni pulchritudo
se impurandum est ad culpam,
se entiam mulieribus. Et pro-
& quod ornatu mulieribus
& quod esse prouocatum non
si ex alia culpa, puta, ex
¶ Ad primum igitur dubium
concupisceniam eoque est
conditio naturalis. Mulier
prouocatiua ad concupiscen-
prouocatiua ad concupiscen-
secundum se non est prouo-
chritudo: ideo non est in
scientiam sem se, sicut nec
Et propterea nullus ornatu
prouocamus est ad lasciuam,
¶ Ad obiectiõnem autem
dij licet, primo, quod aliud
est loqui de nuditate mulie-
solu totu peccus, sed re-
scdm se turpis est, & cor-
ru est qd de Romanis scribit
sui plus adulteris in cubi-
habitus ita, subtilis, seu
mortalis peccatu uolueret
lasciuia ex ipsa specie actio-
ingerit cois, oculis. Sed o
dis uisus ac mulieribus. Sed
pulschritudinis, & ornatu
ti peccus iuxta patriam
ro diuersus est quia peccus
mi parentes genitalia in
habet ex ipsa in prouocare
modo ut confert ad maiorem
dem rationis est cum pulchritudine,

num. Et licet turpis videatur huiusmodi consuetudo infestis, si tamen consideremus q̄ consuetudo tactus, qui plus viget, q̄ vilis, non vituperatur ubi consuetudo sunt ocula inter mulieres & viros, non v̄ vituperabilis consuetudo mulierum peccatum nudum deserentium. Forte. n. via sic à viris amantur, & eos diuertunt à maioribus criminibus. Vbi tñ consuetudo non est, inhiendum esset, & cito extirpanda ne cresceret qm̄ conditio ista qua esse effe pronocatum ad laicitiam, regulanda sic est, ne animi iuuenum mollescant. De virorum autem habitu, quo caligis videntur sic figuratis, vt virilibus membris accommodam eorum qua se formam præferant, consuetudo ipsa testatur non esse mortiferū, & aliquibus forte nec veniale. De his. n. qua non sunt secundum se praua, non facile ferenda est sententia illiciti. Quod enim vni videtur turpe, aut impudicum, alteri, aut alibi non videtur turpe, aut impudicum.

¶ Ad secundum dubium de excessu consuetudinis dicitur, q̄ consuetudo est duplex. Quædam inducens debitu legale, vt sunt illæ super quarum obseruatione sunt exactiones, vel punitiones, vt si consuetum est dari esop consecrati Ecclesiæ, vel puellam, vel p̄ aetori accipiendi officium, certum quid, talis. n. consuetudo habet vim legis. Et propterea expugnat vt legaliter debita, quæ ex huiusmodi consuetudine debentur. Alia est consuetudo inducens debitum morale tñ, vt si aliqui cõuetum sit, q̄ transuentibus extraneis dominis eatur obuiā, aut q̄ assurgatur coram senioribus, & huiusmodi. Sicut. n. hæc debita moralia, non legalia, qm̄ ad hæc non coguntur hoies leges, sed moris honestate. Si igitur excessus ornatus violet consuetudinem legalem, perinde peccatur, ac si legē violasset. Et tñc peccatum iudicandum est iuxta qualitatē legis, puta, si esset per modum simplicis statuti, aut cum pena apposita, sed non graui: quoniam non esset mortalis transgressio sine contemptu. Si autem esset præceptoria, aut cum pena excommunicationis, aut graui valde poena explicante in enonem legis, esse ad præcipiendum, transgressio fm̄ se esset mortalis ratione præcepti. Si vero extendatur in ornatum non lex, nec consuetudo legalis, sed moralis tantum, veniale peccatum est ex suo genere: quia huiusmodi moris violatio nihil continet contra iustitiā, ac per hoc non est contra proximi dilectionem. Et qm̄ cõsuetudines circa vestes & ornatum lege municipali non firmantur, vbiq̄ terrarum videntur morales, non legales, vt testatur continua mutatio impunis: ideo excessus consuetudinis in ornatu, non est secundum se mortale peccatum.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum, quod huiusmodi excessus, cum nouitate præteritum, est contra dilectionem proximi, quia coguntur alij exemplo ad huiusmodi sumptus, r̄deunt, quod cum quilibet sequens malum exempli nouitatis, seu excessus, voluntarie inserat sibi ipsi hoc damnum noui sumptus, & hoc fit præter intentionem primi ornantis se notio excessu, vt sic, nulla iniustitia committitur contra proximum, nullus actus contra charitatē proximi fit per se loquendo. Grauius tamen peccant primi, viuentes nouitatibus, occasionaliter damnosis, p̄ximo, præferentes suæ vanitatis affectum proximorum necessitati. Quia tamen excusare se possunt, dicendo, nō imitatur nos qui non possent, qui non vult, faciat vniuersi q̄ sumptus iuxta suas facultates, & non fit stultus: ideo nec contra charitatē, nec contra iustitiam actus iste est, valde tamen reprehensibilis p̄ multas deformitates & graues, quas habet, dū & cõuetudo violatur, & occasio damni datur, & inanis gloria ac stultitia non sine scandalo committitur. De mutatione autē habitus virilis, vel feminei, ex litera satis habetur ab intelligētib, quod dum in multis casibus licita, si ex leuitate fiat, nō excedit limites venialium. Si enim fm̄ se esset mortale, nullo casu licitū esset. Nec obstat diuina legis prohibitio, q̄ iudiciali, vel ceremoniale præceptū est, & euantit p̄ Christi gratiam.

¶ Ad tertiu dubium dicitur, quod certa ratione constat fucatio

rium ornatum ex solo mortali contemptu, vel sine supradictis fieri mortale peccatum, vt in litera dicitur. Est aut ratio non tacita in litera. I. quia fucatio species est fictionis. Constat nã que quod fictio, nisi sit perniciosa, non est peccatum mortale: sicut de mendacio dicimus, quod solū perniciosum est mortale:

Mulierū autem fucatio officiosa est ad pulchritudinem seruans, secundum se: sicut nec suprema pulchritudo naturalis. Quando enim vnus efficitur potest ab arte & natura fieri, eiusdem rationis est si a natura, & si ab arte fiat, ut patet de sanitare. Et propterea si pulchritudo naturalis non est secundum se perniciosa, cõsequens est, quod nec pulchritudo artificialis secundum se sit perniciosa. Et si dicas, quod ars in fucio nō facit, sed mentitur pulchritudinem mulieris: respondetur, quod verum est, sed quantum ad propositum spectat, perinde est ac si faceret pulchritudinem: quoniam ratio mendacij opposita nō addit deformitatem mortalem ex hoc ipso, quod mentitur pulchritudinem non perniciosa. Et sic, quod vt capillis alienis ad opportunum ornatum, non ad mentiendum proprios, non minus videtur licitum quàm vt lana ex ouibus, & lino ex terra. Et quia ornatus iste facit mulierem in veritate pulchram corā hominibus, supplendo naturæ defectum in illius ornatu ideo actus iste non vt ad fucationē proprie spectare.

¶ Ad obiectionem in oppositum, quod alij aliter opinantur, dicitur, quod d̄ trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quod d̄ proculdubio p̄nosus vitio se ornatus respectiue iudicandus est, Apollolouū autē verba vel exhortatorie, vel in casu, vt in litera d̄, accipiēda v̄ri. Videtur autē mihi quod respiciēbant Apolloli ad tepus illud, in quo christianitatem proficentes abiectionibus cõter vrebatur, iuxta verbū galat. n. illa Christi sum, & ideo me ostēdo seruilem personam. Et licet superfluitas ornatus in preciosis respectu persone sit vitiosa, si desit tamen contemptus, & malus moralitate finis, & lex, hoc est, loquendo de ipsa superfluitate fm̄ se, non est peccatum mortale, etiam si notabilis sit excessus: quāuis ignorantē quidam aliter crediderint, minus penetrantes naturam peccati mortalis. Nam ad peccatum mortale essigunt quod sit contra charitatē, & non sufficit quod sit contra aliquam virtutem. Maximus namque excessus contra liberalitatem non est peccatum mortale, nisi ad aliquid contra charitatē deducatur, puta, quod in pecunia ponatur finis vltimus, aut negentur proximo sua, & huiusmodi, vt patet ex supradictis. Notabilis quoque excessus in meriendo non est peccatum mortale, nisi ad perniciem, quæ contra Deū aut proximum est, ducatur. Etiam dictum est ab auctore, quod fucatio quantacumq; non est peccatum mortale, nisi per contemptū vel laicitiam, & non est dictum de fucatione parua, sed ablo Iure. Constat autē quod inter ornatus mulierum, fucatio pessimum videtur tenere locum. Et si ipsa absolutē, ac per hoc fucatumq; sit, non est secundū se peccatum mortale, sed solum p̄ laicitiam, vel contemptum, cõsequens est ut male intellexerint dicentes, quod secundū doctore, communiter superfluitas notabiliter ornatus est peccatum mortale: oppositum si quidem hinc habes, & ratione probatur, quia non est actus iste contra Deum, ut patet: nec contra proximum, cum non fit ad damnum alterius, sed ad propriam vanitatem, nec contra seipsum, quoniam in nullo lædit seipsum, ut patet discurrendo per bona naturæ & fortunæ, nisi forte in fama, quia haberetur ut stultus, si primatus eius auro, & gemmis se ornaret. Relinquitur ergo quod superfluitas ornatus non est secundum se peccatum mortale.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam causam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiæ sit voluntas concupiscentis vt: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

Ar. præced.

fel. non causa, sed occasio tantum sit ruinæ alterius, non est mulieri imputandus casus viri concupiscentis. Et quâvis detur mulieri operâ rei illicitæ, ex eius tamen opere non causatur ruina alterius, sed ex mala voluntate virorum. Et propterea euentus iste remotus & non intentus, non est ei imputandus: sicut nec pulcherrime mulieri vane egrediendi domo, imputandum est peccatum concupiscentium eâ, quâ non concupisceret, si domi fuisset. Et scias qd hæc omnia supradicta, vt toties expressum est, intel liguntur de ornatu sibi se. Propter iactantiam aut, aut superbiam, aut alium malû finem, iudicatio illum iuxta peccatû, quod ex illo malo sine committitur. Nam si iactantia illa est venialis, ornatus erit venialis, & si mortalis, erit mortalis. Et propterea in litera dicitur, qd propter iactantiam ornatus non

temper est mortale peccatum. Et simile est de superbia, & alijs similibus malis. ¶ Ad sextum dubiû de clericorû abusu, dicendum occurrit illud verbum Abrahæ ad diuitem, Si Moyses & prophetas non audiant, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, crederet. Si legem pro nihilo habent, priuatæ scripturæ quem apud eos locum inuenient? Ipse ergo viderint.

¶ In responsione ad quartû eiusdem articuli circa discretionem artium licitarû ab illicitis, dubia plura occurrunt particularia. Primum est, an licitum sit edificare, seu reparare synagogas Iudæorum, & muschetas Maurorû. Et est ratio dubij, qd synagogas reparare, à iure cõcessum est, & nulla idolatria committitur tam in synagoga, quam in muscheta.

¶ Secundum est, an exercere artem gladiorum, & sagittarum factiuam tempore belli iniusti sit illicitum. Et est ratio dubij, quia tunc non venduntur nisi ad illicitum opus, & inuenitur in iure sub excommunicationis pœna prohibutum, extra, De sagittarijs, cap. Vnico.

¶ Tertium dubiû est, an artifices chartarum, & alearû peccent. Et est ratio dubij, quia cõter hoies videntur vt istis ad malû.

¶ Quartum dubium est, an artifices curiosi, & vana admiscetes peccent. Et ratio dubij videtur, quia in litera hoc ponitur sub dubio, dum dicitur, nisi forte inueniendo.

¶ Ad primum dubium dicitur, qd cum tam synagoga, qd muscheta domus sit per se depurata ad superstitionum cultû licet vnus Dei, qm vtreq; ritus. s. iudaicus & mahometan' superstitionis est, cõsequens est vt cooperans ad adificationem et reparatoriâ det operâ rei, cuius vnus est omnino illicitus, atq; mortale pec

carum. Et propterea ita peccat mortaliter artifices idolorum, & aliorum ad eorum cultum. Nec obicit iuris concessio, quoniam mittuntur autem non bonæ, sed malæ. ¶ Ad fm dicitur cum duplici distinctione, scilicet si ligi qd sobrius, & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluis, & intercondus, & impudicus.

¶ Ad secundum dicendum, qd mulierû fucatio, de qua Cyprianus loquitur, est qdam species fictionis, q non potest esse sine peccato. Vn Aug. dicit in epistola ad Possidij. Fucari figmētis, quo rubicundior, vel cãdior appareat, ad vltima fallacia est, qua nõ dubio et ipsos maritos se uelle decipi, quib. solis. Lamentis, pmittente sunt femina ornari sibi in ueniam, nõ sibi imperij. Non semper tñ talis fucatio est cõ peccato mortali, sed solij qñ fit pp lasciuia, vel in Dei contemptum: in quib. casib. loquitur Cyprianus. Sciendû tñ qd aliud est fingere pulchritudinẽ nõ habitã, & aliud occultare turpitudinẽ ex aliqua cõ proueniente, puta, ægritudine, uel aliquo humilimodi. Hoc enim est licitû: quia sibi in Apostolo. 1. ad Corinth. 12. Quæ putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantorem circumdamus.

¶ Ad tertium dicendum, qd sicut dicitur * est, cultus exterior dicitur cõpetere conditioni personæ secundum consuetudinẽ: & idco de se vitiosum est qd mulier utatur ueste uirilij, aut ecõuerio, & fici pue quia hoc potest esse causa la sciuia, & specialiter prohibetur in lege: quia Gentiles tali mutatione habitus utebant ad idolatriæ superstitionẽ. Pot tñ qñ hoc fieri sine peccato pp aliquã necessitatẽ, vel cã se occultandi ab hostilib. uel propter defectum alterius uestimenti, uel propter aliquid aliud humilimodi.

¶ Ad quartum dicendum, qd si qua ars est ad faciendû aliqua opera, qd hoies uti nõ pnt abique peccato, pñs artifices talia faciẽdo peccatẽ, utpote pbiens directe alijs occasione peccandi

diti sunt, excusari quos; videntur leges lucri causa, excusari neicio. Immo tunc uolucris dubij casus. Debent autem haberi pntatum est, bonam habentes æstimantur de quo quâuis quo ad certitudinem fluctuant.

¶ Ad tertium dubium dicitur, qd si ne & male vii, & multe male, & multa sit maior pars non facile patet, quoniam de quo sit mortale, minor videatur pars errata, et chartarum non facile dixerim, an maner peccato, & chartarum non facile dixerim, an maner peccato, sicut ars illa non est prohibita, nec ista. Exponitur dum videtur, quod aleis & chartis committitur vtantur ad malum, quâuis cum hoc dicitur

Episto. 73. pauli a pri cip. to. 3.

elo. ordina tia in prin cip. ad ca. 3. 4. p. 2.

